

Nr 42

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), jämte i ämnet väckt motion.

Genom en den 10 mars 1967 dagtecknad proposition, nr 108, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99)

Härigenom förordnas, att 6 §, 14 § 4 mom. samt 15 och 19 §§ familjebidragsförordningen den 29 mars 1946¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***6 §.**

Familjepenning utgår för familjemedlem som omnämnes i 3 § med högst nedanstående belopp för dag:
Kronor

1) För hustru och frånskild hustru ävensom — därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsförmögen — för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt värnpliktig med hemmavarande familjemedlem under 16 år 9:—

Familjepenning utgår för familjemedlem som omnämnes i 3 § med högst nedanstående belopp för dag:
Kronor

1) För hustru och frånskild hustru ävensom — därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsförmögen — för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt värnpliktig med hemmavarande familjemedlem under 16 år12:—

¹ Senaste lydelse av 6 och 19 §§ se 1963:112 samt av 14 § 4 mom. och 15 § se 1962:674.

2) För annan familjemedlem
över 16 år än som avses under

1) 4:70

3) För annan familjemedlem
under 16 år än som avses un-

der 1) 4:15

När synnerliga skäl därtill äro må efter särskilt medgivande, enligt vad i 39 § stadgas, familjepenning för värnpliktigs moder, som förestår hans hem, utgå med högst 9 kronor för dag, oaktat den värnpliktige icke har hemmavarande familjemedlem under 16 år.

2) För annan familjemedlem
än som avses under 1) 6:—

När synnerliga skäl därtill äro må efter särskilt medgivande, enligt vad i 39 § stadgas, familjepenning för värnpliktigs moder, som förestår hans hem, utgå med högst 12 kronor för dag, oaktat den värnpliktige icke har hemmavarande familjemedlem under 16 år.

14 §.

4 *m o m*. Bidrag må utgå med högst *tjugufem* kronor för dag. Vid bestämmande av bidragets storlek skall hänsyn tagas till det genomsnittliga normala driftsöverskott företaget kan beräknas lämna under den värnpliktiges tjänstgöring och dennes möjligheter att av inkomsterna från företaget bidra till den anlitade arbetskraftens avlöande.

4 *m o m*. Bidrag må utgå med högst *fyrtio* kronor för dag. Vid bestämmande av bidragets storlek skall hänsyn tagas till det genomsnittliga normala driftsöverskott företaget kan beräknas lämna under den värnpliktiges tjänstgöring och dennes möjligheter att av inkomsterna från företaget bidra till den anlitade arbetskraftens avlöande.

15 §.

Därest hinder — — — tjänstgöring (tjänstgöring i en följd).

Näringsbidrag enligt denna paragraf må beviljas med högst *tjugufem* kronor för dag.

Näringsbidrag enligt denna paragraf må beviljas med högst *fyrtio* kronor för dag.

19 §.

Har familjemedlem, som avses i 3 § a) och b), avlidit och ägde den värnpliktige vid tiden för dödsfallet uppbära familjepenning för familjemedlemmen, skall begravningsbidrag tillerkännas den värnpliktige. Begravningsbidrag må utgå jämväl till annan värnpliktig, som kan anses vara i behov av sådant bidrag. Begravningsbidrag utgår med *ettusen-*

Har familjemedlem, som avses i 3 § a) och b), avlidit och ägde den värnpliktige vid tiden för dödsfallet uppbära familjepenning för familjemedlemmen, skall begravningsbidrag tillerkännas den värnpliktige. Begravningsbidrag må utgå jämväl till annan värnpliktig, som kan anses vara i behov av sådant bidrag. Begravningsbidrag utgår med *två tusen*

tvåhundra kronor för hustru, med vilken den värnpliktige sammanlevde, och med sexhundra kronor för annan familjemedlem.

kronor för hustru, med vilken den värnpliktige sammanlevde, och med ettusen kronor för annan familjemedlem.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1967.

I samband med propositionen har utskottet behandlat en vid riksdagens början väckt motion, nr II: 569, av herrar *Werner* och *Oskarson* om förbättring av bostadsbidraget åt ensamstående värnpliktiga. I denna motion hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära snar översyn av familjebidragsförordningen i vad avser bostadsbidrag åt ensamstående värnpliktiga».

Beträffande de motiv motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås förbättrade familjebidragsförmåner för värnpliktiga, civilförsvarspliktiga, vapenfria tjänstepliktiga m. fl. Enligt förslaget höjs familjepennings maximibelopp till 12 kr. för dag för hustru och till 6 kr. för dag för annan familjemedlem. Vidare föreslås höjning av näringsbidrag och begravningsbidrag samt förmånligare regler för behovsprövning av familjepenning och bostadsbidrag.

Gällande bestämmelser

Gällande bestämmelser om familjebidrag finns i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99, omtryckt 1960: 152) och i familjebidragskungörelsen den 29 mars 1946 (nr 101, omtryckt 1960: 153). Familjebidrag utgår under tjänstgöring vid krigsmakten och civilförsvaret samt under vapenfri tjänst. Bidragsformerna är familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag. Bidragen utgår i princip efter behovsprövning. De är med undantag för näringsbidragen undantagna från beskattning.

Familjepenning utgår för i första hand hustru och barn men kan också utgå för föräldrar och husföreståndarinna samt undantagsvis för annan anhörig. I familjebidragsförordningen bestäms familjepennings maximibelopp för olika kategorier av familjemedlemmar. Maximibeloppen har höjts vid olika tillfällen i ungefärlig proportion till stegringen av livsmedelskost-
1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 9 saml. 2 avd. Nr 42*

naderna. Genom beslut av 1960 års riksdag (prop. 1960: 33, L²U 7, rskr 137) utgick fr. o. m. den 1 juli 1960 familjepening för hustru och frånskild hustru samt i vissa fall för familjemedlem som förestod hemmet med högst 7: 20 kr. för dag och för annan familjemedlem över resp. under 16 år med högst 4: 30 kr. resp. 2: 90 kr. för dag. I prop. 1963: 70 föreslogs med utgångspunkt i den fortlöpande stegringen av livsmedelskostnaderna och höjningen av levnadsstandarden en uppräknig av de år 1960 fastställda beloppen med i genomsnitt ca 25 %. Sedan riksdagen bifallit propositionen (L²U 33, rskr 142), har familjepeningens maximibelopp för de förut angivna kategorierna av familjemedlemmar fr. o. m. den 1 juli 1963 utgjort resp. 9 kr., 4: 70 kr. och 4: 15 kr. för dag.

Bostadsbidrag utgår i första hand för bestridande av kostnader för familjebostad. Sammanbor den värnpliktige med familjemedlem utgår bostadsbidrag för bestridande av de faktiska kostnaderna för den värnpliktiges och familjemedlemmens bostad. I fråga om ensamstående värnpliktig får bostadsbidrag beviljas endast i den mån den värnpliktige eljest skulle nödgas avstå från bostad och avståendet skulle för honom medföra betydande ekonomisk olägenhet eller han vid utryckningen inte skulle ha tillgång till lämplig bostad samt avsaknaden härav skulle medföra avsevärda svårigheter. Sådant bostadsbidrag får dock inte utgå till värnpliktig, som fullgör första tjänstgöringen, utan tillsynsmyndighetens medgivande (9 § familjebidragsförordningen). I anvisningarna utfärdade av tillsynsmyndigheten, försvarrets civilförvaltning, nämnes som exempel på fall, där ensamstående bör kunna beviljas bostadsbidrag, sådana där bostaden är inrymd i av den värnpliktige ägd fastighet eller där den värnpliktige efter föräldrarnas död har bibehållit föräldrahemmet, vilket han utan bostadsbidrag skulle tvingas upplösa. I sådana fall där det gäller att trygga den värnpliktiges tillgång till bostad vid utryckningen rekommenderas att bidraget endast beviljas för den tid — i allmänhet en månad — som är erforderlig för att bereda den värnpliktige bostad vid återgång till civila förhållanden. Vid bedömandet huruvida tillsynsmyndighetens medgivande skall lämnas för värnpliktig som fullgör första tjänstgöringen har — heter det i anvisningarna — tillsynsmyndigheten att ta hänsyn till en mängd faktorer i det enskilda fallet. Det heter vidare i anvisningarna:

På grund härav kan generella regler ej uppställas, utan frågan måste avgöras efter prövning i varje särskilt fall. Sammanbor den värnpliktige med icke familjepenningsberättigad anhörig sker bedömningen efter skälighetsprövning, varvid hänsyn bl. a. tages till de hemmavarandes inkomstförhållanden, jämförda med bostadskostnadens storlek. — — — Innehar den värnpliktige egen s. k. ungarbostad, fälla andra förhållanden sammantagna utslaget, t. ex. bostadens art (för möblerade rum kan som regel medgivande ej lämnas), bostadskostnadens storlek, behov av bostad inför nära förestående äktenskap, den värnpliktiges ålder, militärtjänstgöringens längd, närmaste anhöriga m. m. Såsom särskilda skäl för medgivande kan nämnas

det fall, att den värnpliktige helt saknar anhöriga och att han ovedersägligen betraktar den bostad, som han förhyr för en skälig kostnad, som sitt enda hem. Särskilda skäl anses ofta jämväl föreligga beträffande sådana studerande värnpliktiga (läkare, tandläkare, apotekare, veterinärer, vissa tekniker m. fl.), vilka fullgöra militärtjänstgöring i flera omgångar, var och en vanligtvis förlagd till en kortare sommarperiod.

Vid bestämmande av familjepenning och bostadsbidrag för hustru, med vilken den tjänstgöringsskyldige sammanbor, samt för hans barn och adoptivbarn under 16 år, som står under hans vårdnad, skall s. k. *normerad behovsprövning* tillämpas. Bestämmelser härom finns i 14 § familjebidragsskattelagen och innefattar regler om i vad mån inkomster i familjen skall inverka på familjebidragsbeloppen. Bestämmelserna innebär i huvudsak följande. Den inkomst från civil anställning som den tjänstgöringsskyldige får behålla under tjänstgöringen skall dras av från familjebidraget i den mån den överstiger en fjärdedel av den normala inkomsten. Har hustrun arbetsinkomst är en fjärdedel av inkomsten, dock minst 300 kr., avdragsfritt belopp, medan överskjutande del med hälften dras av från familjebidraget. Har den tjänstgöringsskyldige eller familjemedlem, för vilken bidrag kan utgå, inkomst av kapital, skall hänsyn inte tas till sådan inkomst annat än i den mån inkomsten överstiger 200 kr. för månad eller, om avdrag skett för arbetsinkomst, 100 kr. för månad. Överskjutande del dras av med hälften. Minderårigt barns inkomst liksom vissa andra inkomster kan även påverka familjebidragets storlek enligt anvisningar som försvarets civilförvaltning utfärdar. — Vid bestämmande av familjepenning och bostadsbidrag i övriga fall skall s. k. *fri behovsprövning* tillämpas. Vid denna prövning kan reglerna för den normerade behovsprövningen tjäna till ledning. Familjemedlemmarnas inkomster skall dock inte inverka enligt samma matematiska regler utan mer efter vad som med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet får anses skäligt. Den fria behovsprövningen får inte leda till ett bättre bidragsresultat än om normerad behovsprövning tillämpats.

Näringsbidrag enligt 14 § familjebidragsförordningen är ett bidrag för upprätthållande av ett företag under tjänstgöringen och utgår jämsides med familjepenning och bostadsbidrag. Förutom denna bidragsform finns också näringsbidrag enligt 15 § familjebidragsförordningen för återupptagande av ett nedlagt företag. Näringsbidraget är i båda formerna maximerat till 25 kr. för dag.

Sjukbidrag kan utgå för att bestrida kostnader för erforderlig vård m. m. åt sjuk familjemedlem.

Begravningsbidrag utgår för vissa familjemedlemmar som avlidit under den bidragsberättigades tjänstgöring. Sådant bidrag utgår för hustru, med vilken den bidragsberättigade sammanlevde, med 1 200 kr. och för annan familjemedlem med 600 kr. Som förutsättning för bidrag gäller att vederbörande hade rätt till familjepenning för den avlidne vid tiden för dödsfallet.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Andersson, har i propositionen anfört:

»Genom beslut av 1966 års riksdag fastställdes en ny ordning för de värnpliktigas utbildning m. m. (prop. 1966: 106, L²U 48, rskr 271). Kungl. Maj:t har i anslutning härtill den 3 juni 1966 (nr 432) utfärdat lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967). Ifrågavarande riksdagsbeslut grundades i huvudsak på förslag som avgetts av 1960 års värnpliktsutredning i betänkandet SOU 1965: 68. I utredningens uppdrag ingick att föreslå de förändringar i systemet för de värnpliktigas förmåner som påkallades av framlagda förslag rörande utbildningen. Utredningen skulle där emot inte behandla den allmänna nivån på de värnpliktigas ekonomiska förmåner. Sistnämnda uppgift åligger 1965 års försvarsutredning.

Värnpliktsutredningens förslag om en anpassning av de värnpliktigas förmåner till den nya utbildningsordningen har närmare redovisats i prop. 1966: 106 (s. 86). Värnpliktsutredningen föreslår att värnpliktiga med lång grundutbildning kompenseras genom ytterligare premier. Till värnpliktiga som genomgår grundutbildning till befäl föreslår utredningen att utbildningspremie skall utgå utöver tjänstgöringspremien. Utredningen föreslår i samband därmed delvis nya grunder för beräkning av utbildningspremierna. Vidare föreslår utredningen att ekonomisk kompensation för olägenheter i samband med repetitionsutbildning skall ges de värnpliktiga i form av höjda penningbidrag, vissa premier och ökade familjebidragsförmåner. I fråga om familjepenningens maximibelopp ansluter sig utredningen till ett av försvarets civilförvaltning framlagt förslag enligt vilket beloppet bör höjas med 20 %.

Rörande värnpliktsutredningens förslag uttalade jag i prop. 1966: 106 (s. 158) bl. a. att ett nytt förmånssystem borde börja tillämpas den 1 juli 1967. Jag räknade då med att överväganden från försvarsutredningen rörande förmånernas storlek skulle föreligga i slutet av år 1966 och att ett förslag grundat på båda de nämnda utredningarnas uppfattningar skulle kunna föreläggas 1967 års vårriksdag. Av olika skäl har emellertid arbetet i 1965 års försvarsutredning fördröjts och jag anser mig därför böra ta upp frågan utan att avvakta utredningens ställningstaganden.

Med hänsyn till att värnpliktsutbildningen fr. o. m. detta år bedrivs enligt den nya ordning som fastställts genom 1966 års riksdags beslut är det nödvändigt att redan nu göra en teknisk anpassning av värnpliktsförmånerna till det nya utbildningssystemet. Vidare har det nu gått ca fyra år sedan värnpliktsförmånerna senast justerades. Jag anser det angeläget att förmånerna anpassas till de förändringar i levnadskostnaderna som inträffat. Härutöver bör de värnpliktiga även få del av den standardstegring som inträtt i samhället under denna tid. Mot denna bakgrund avser jag att senare

denna dag anmäla förslag om förbättringar av de värnpliktigas penningbidrag, premier m. m.

I fråga om de värnpliktigas m. fl. familjebidragsförmåner vill jag, med utgångspunkt i att dessa förmåner bör höjas med i genomsnitt 30 %, föreslå följande.

Familjepenningens maximibelopp för hustru och fränskild hustru samt för annan familjemedlem som förestår hemmet åt tjänstgöringsskyldig med hemmavarande familjemedlem under 16 år bestämmes till 12 kr. för dag. För övriga familjemedlemmar bör maximibeloppet vara enhetligt och utgöra 6 kr. för dag.

I fråga om maximibeloppet för näringsbidrag föreslår jag en höjning av nuvarande belopp till 40 kr. för dag. Begravningsbidragen vid familjemedlems död bör höjas och utgöra 2 000 kr. för hustru, med vilken den bidragsberättigade sammanlevde, och 1 000 kr. för annan familjemedlem.

Vid behovsprövning av familjepenning och bostadsbidrag skall f. n., om hustrun har inkomst av arbete, hänsyn inte tas till en fjärdedel av hennes månadsinkomst eller lägst 300 kr. för månad. Jag anser att detta belopp bör höjas till 500 kr. I fråga om kapitalinkomst bör bestämmas ett enhetligt avdragsfritt belopp om 300 kr. för månad medan återstående del av kapitalinkomsten i sin helhet bör dras av från familjebidraget.

De här förordade förändringarna i familjebidragsförmånerna bör, som jag förut framhållit, genomföras den 1 juli 1967. Den föreslagna höjningen av maximibeloppen för familjepenning, näringsbidrag och begravningsbidrag nödvändiggör ändringar i familjebidragsförordningen. Dessa ändringar fordrar riksdagens medverkan. Kungl. Maj:t äger besluta om övriga erforderliga författningsändringar.

Kostnaderna för de förbättrade familjebidragsförmånerna har beaktats vid beräkningen av vederbörliga anslag, vilka jag avser att anmäla i annat sammanhang denna dag.»

Vidkommande bestämmelserna om bostadsbidrag för ensamstående vid den första värnpliktstjänstgöringen uttalade *statsrådet Andersson* i ett *interpellationssvar* den 15 december 1966 bl. a. följande:

Generellt är det nödvändigt att inta en viss restriktivitet. Normalt skall de värnpliktiga under tjänstgöringstiden bo i den militära förläggningen. Vid helger och annan längre ledighet har de oftast möjlighet att vistas hos föräldrar eller andra närstående. Det skulle då — inte minst med hänsyn till läget på bostadsmarknaden — vara olämpligt att genom statens försorg i mera betydande omfattning bekosta hyran för lägenheter eller rum, som under större delen av veckan stod tomma.

Jag har uppmärksammat det av interpellanten aktualiserade problemet. Frågan om bostadsbidrag till ensamstående värnpliktiga har emellertid varit

föremål för överväganden i 1965 års försvarsutredning. I avvaktan på utredningens ställningstagande är jag inte beredd att nu vidta någon åtgärd.

Utskottet

I förevarande proposition föreslås att familjebidragsförmånerna för värnpliktiga, civilförsvarspliktiga, vapenfria tjänstepliktiga m. fl. höjes med i genomsnitt 30 %. Förslaget motiveras av den ökning av levnadskostnaderna, som inträffat sedan förmånerna senast fastställdes. Det har också ansetts befogat med en justering i förhållande till den allmänna standardstegringen i samhället. Utöver höjning av familjepeningens, näringsbidragets och begravningsbidragets maximibelopp innebär förslaget förmånligare regler för den normerade behovsprövningen av familjepening och bostadsbidrag. Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot det framlagda förslaget och tillstyrker därför bifall till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet behandlat en vid riksdagens början väckt motion. I denna hemställes om översyn av familjebidragsförordningen i syfte att förbättra möjligheterna för ensamstående värnpliktig att erhålla bostadsbidrag. Enligt gällande regler kan värnpliktig som inte sammanbor med familjemedlem få bostadsbidrag endast i två fall. Det ena fallet gäller bostad, som den värnpliktige innehar vid tjänstgöringens början och som han med betydande ekonomisk olägenhet skulle nödgas avstå, om han inte erhöll bostadsbidrag. Det andra fallet avser bostadsbidrag för att trygga tillgång till lämplig bostad vid utryckningen. I intetdera fallet får bostadsbidrag utgå till värnpliktig, som fullgör första tjänstgöring, såvida inte tillsynsmyndigheten — försvarets civilförvaltning — lämnat sitt medgivande. Civilförvaltningen har i särskilda anvisningar till familjebidragsförfattningarna uttalat att medgivande lämnas efter prövning i varje särskilt fall under hänsynstagande till en mängd olika faktorer, såsom bostadens art, bostadskostnadens storlek, behovet av bostad inför förestående äktenskap, den värnpliktiges ålder, militärtjänstgöringens längd, närmaste anhöriga m. m.

Motionen bygger delvis på den felaktiga föreställningen att bostadsbidrag till ensamstående värnpliktig som fullgör första tjänstgöring aldrig kan utgå. Såsom framgår av det ovanstående kan tillsynsmyndigheten vid prövning av omständigheterna i varje enskilt fall lämna medgivande till bostadsbidrag. Även om civilförvaltningens tillståndsgivning hittills kännetecknats av restriktivitet, har bostadsbidrag i åtskilliga fall beviljats ensamstående värnpliktiga som fullgör första tjänstgöring.

Frågan om bostadsbidrag till värnpliktig som inte sammanbor med familjemedlem är föremål för behandling inom 1965 års försvarsutredning. Enligt vad utskottet inhämtat kan förslag i ämnet möjligen vara att vänta i slutet av innevarande år. Vid sådant förhållande påkallar det i motionen fram-

ställda utredningsyrkandet enligt utskottets bedömande inte någon riksdagens åtgärd.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 108;

B. att förevarande motion, II: 569, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 april 1967

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Strand, fru Carlqvist, herrar Lars Larsson, Hübinette, fru Nilsson, herr Edström*, fru Elvy Olsson* och herr Wir-tén;

från a n d r a kammaren: herr Rimmerfors, fröken Wetterström, herrar Bengtsson i Varberg, Johansson i Södertälje, Fredriksson, Jönsson i Inge-marsgården, Johansson i Skärstad och fru Skantz.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.